

SŁOWNIK TERMINOLOGICZNY

A

ahl adh-dhimma ludzie chronieni, innowiercy żyjący w krajach islamu podlegający opiece państwa muzułmańskiego, posiadający autonomię i zobowiązani do płacenia pogłównego (dżizji).

amān rękojmia bezpieczeństwa.

C

charādż ogólna nazwa podatku, w szczególności podatku gruntowego. Polski wyraz haracz pochodzi od arabskiego *charadż*.

chums dosł. jedna piąta; zdobycz wojenną dzielono na pięć części. Jedna piąta (po arabsku *ħums*) była przeznaczona dla rodziny proroka i dzielona na różne cele, głównie społeczne.

D

dār al-'ahd albo *dār aṣ-ṣulḥ* obszar traktatowy, na którym obowiązuje układ zawarty ze światem islamu. Nie wszystkie szkoły prawa akceptują istnienie takiego obszaru. Hanafici go odrzucają i traktują jako obszar islamu (*dār al-islām*).

dār al-islām obszar islamu, podporządkowany władzom muzułmańskim.

dār al-kufr obszar niewiary, obszar zamieszkały przez niewiernych, bałwochwalców.

dhimma ochrona. Oznacza prawne zabezpieczenie autonomii niemuzułmanów w państwach muzułmańskich.

dżāhīlija, dosłownie: stan niewiedzy; w muzułmańskiej terminologii oznacza okres w historii Arabów zanim objawiony został monoteizm islamu.

dżarīb miara powierzchni ok. 2000 m².

dżizja podatek pogłówny obowiązujący w świecie islamu wyznawców religii monoteistycznych (żydów, chrześcijan i zoroastryjczyków) za ochronę (*dhimma*) i obsługę administracyjną państwa muzułmańskiego. Nazywany też *charādż ra's*.

dżu'l zob. *scutagium*

F

faj' – dochody gminy muzułmańskiej uzyskane z opodatkowania innowierców.

faqīh (l.mn. *fuqahā'*) człowiek rozumny: prawnik, specjalista z zakresu nauki prawa (*fiqhu*).

farđ obowiązek nakładany przez prawo.

farḍ 'alā kifāja obowiązek oparty na zasadzie wystarczalności.

farḍ 'ajn czyli obowiązek indywidualny, dosłownie: obowiązek [każdej] osoby (*'ajn*).

farīda obowiązek religijny, każdy z pięciu filarów islamu.

fath (l.mn. *futūḥ*) podbój militarny.

fiqh nauka prawa, system prawny islamu stworzony przez specjalistów i zastosowany do życia.

fitna zamieszanie, bunt. Termin określający wojny domowe w początkach islamu: po śmierci kalifa 'Uthmāna w 656 i trwała do 661 r. Druga po szyickich: 680-692, trzecia przejście władzy przez Abbasydów: 644-650, czwarta po śmierci kalifa Hārūna ar-Raszīda: 809-827.

G

ghanīma zdobycz wojenna: uzyskana w wyniku działań wojennych, podboju itp.

ghāzin (l.mn. *ghuzāt*) 'najeźdźca', ale także 'wojownik'

ghazw napad, najazd.

H

hadis (arab. *ḥadīṭ*) relacja z życia Mahometa przekazana przez jego towarzyszy. Relacje te od IX wieku gromadzono w licznych zbiorach, w tym najważniejszych, tzw. „sześciu księgach” (*al-kutub as-sitta*).

ḥudūd (liczba pojedyncza: *ḥadd*) kary Boskich, zwane też koranicznymi: chłosta, obcięcie członków, ukrzyżowanie. Kamienowanie jest pozakoraniczne. Kary *ḥudūd* zwane wymierza się za przestępstwa takie jak kradzież, rabunek, picie alkoholu, cudzołóstwo.

I

imām przywódca, ale także określenie władcy w tym kalifa. W szyizmie oznacza potomków 'Alego. Poza tym imam oznacza osobę prowadzący modły w meczecie.

K

kāfir l.mn. *kuffār* osoba niewierna, niewyznająca monoteizmu, bałwochwalca.

M

mudabbar niewolnik, który uzyska wolność po śmierci swojego pana.

mudžāhid osoba prowadząca dżihād lub w nim uczestnicząca.

maḥaddith osoba zajmująca się gromadzeniem i analizą hadisów.

murābaṭa zob. *ribāt*.

muszrik politeista, dosł. Ten, kto przypisuje Bogu towarzyszy, a więc uznaje więcej niż jednego Boga. Też *wathanī*, czyli bałwochwalca, wyznawca idoli oraz *kāfir* (l.mn. *kuffār*) niewierny.

Q

qafīz miara objętości zbóż ok. 40 litrów.

qiṣāṣ w prawie karnym islamu oznacza prawo talionu, a więc karę taką samą jak przestępstwo, odpłatę zgodną z zasadą oko za oko, ząb za ząb.

qitāl walka zbrojna, w odróżnieniu od dżihadu oznacza fizyczne pokonywanie wroga z użyciem broni, natomiast dżihad oznacza przekonywanie innych do własnych wartości.

R

ribāt, murābaṭa gotowość do walki na granicach świata islamu zwanych *thughūr*. Termin *ribāt* oznacza również miejsce, w którym się gromadzą osoby przygotowane do walki. W zachodniej Afryce oznacza suficki „klasztor”.

S

ṣaḥābī, zob. towarzysz Proroka.

scutagium (łac.), tarczowe, w zachodniej Europie XII i XIII wieku oznaczał opłatę nakładaną na osoby uchylających się od stawiennictwa wojskowego. Tarczowe uwzględnia angielska Wielka Karta Swobód (Magna Charta). Arabskim odpowiednikiem *scutagium* był *dżu'ł* lub *ṣun'* oznaczający opłatę za zastępstwo w wykonywaniu służby wojskowej, w szczególności wynajęcie zastępcy, a co za tym idzie podatek pobierany od muzułmanów nie odbywających służby wojskowej. Służył do dozbrojenia i wyposażenia tych, którzy służyli w wojsku.

sijar prawo regulujące stosunki z innymi narodami wyznania, mużulmański odpowiednik prawa międzynarodowego.

sīra sposób postępowania, biografia, zob też *sijar*.

ṣun‘ zob. *scutagium*.

szahāda wyznanie wiary: „nie ma bóstwa innego niż Bóg”. Drugą częścią *szahādy* jest potwierdzenie prorocstwa Mahometa: „a Mahomet jest Jego wysłannikiem”. To razem „dwie *szahady*” (*szahādatāni*). Szyici dodają trzecią część: „a ‘Alī jest przyjacielem Boga”.

T

tafaqquh ‘zgłębianiem wiedzy (prawniczej), zob. *fiqh*.

tafsīr egzegeza koraniczna, komentowanie Koranu, a także komentarz.

tarczowe zob. *scutagium*.

towarzysz (*ṣaḥābī*) Proroka Mahometa: tak nazywano wszystkich współpracowników Mahometa, którzy za jego życia przyjęli islam. Są źródłem licznych autorytatywnych hadisów.

U

umm al-walad dosł. ‘matka dziecka’ niewolnica, które urodziła dziecko swojemu panu.

W

wathanī bałwochwalca, wyznawca idoli, politeista.